

Djuravdelningen

Bilaga

- Offentlig kontroll av naturgödsel och andra organiska gödningsmedel

Innehåll

Inledning	3
Avgränsning i kontrollområdet	3
Risker inom kontrollområdet	3
Beskrivning av kontrollområdet och kontrollobjekt	3
Organiska gödningsmedel.....	4
Naturgödsel.....	4
Andra organiska gödningsmedel	5
Spårbarhet	5
Kontrollpunkter.....	6
1. Förs det register över mängd och spridning på mark?.....	6
2. Har mottagaren sparat handelsdokument?	6
3. Förs det register över skörd- och betestidpunkt?	7
4. Om produktionsdjur hålls på gården är verksamheten registrerad hos Jordbruksverket?	7
5. Har sex veckor gått innan produktionsdjur har getts tillträde till marken?.....	7
6. Har det innan skörd av vallväxter gått tre veckor efter spridning?.....	8
7. Är mottagande anläggning av naturgödsel registrerad eller godkänd av Jordbruksverket?	9
8. Om naturgödsel tas från slakteri åtföljs materialet av handelsdokument?	9
9. Finns det en godkänd biogasanläggning på gården som tar gödsel från andra gårdar?.....	9

Inledning

Följande dokument är en bilaga till kontrollvägledningen ”Vägledning för myndigheternas offentliga kontroll inom området animaliska biprodukter” med diarienummer 6.7.17-16499/2024. Bilagan riktar sig till kommunerna och ska ge en fördjupad och närmare beskrivning av kontrollområdet naturgödsel och andra organiska gödningsmedel. Syftet med kontrollen är att säkerställa att användningen av animaliska biprodukter och därav framställda produkter sker på ett sätt som är tillåtet enligt lagstiftningen och för att på så sätt bland annat förebygga och minimera risker för människors och djurs hälsa.

Avgränsning i kontrollområdet

Denna bilaga är ett vägledande, icke juridiskt bindande, dokument som ska ge råd och stöd vid genomförande av den offentliga kontrollen. För övrig vägledning finns ”Vägledning för myndigheternas offentliga kontroll inom området animaliska biprodukter” och bilagor till vägledningen för andra kontrollområden på Jordbruksverkets webb under fliken ”[Kontroll inom området animaliska biprodukter](#)”. Du hittar mer information om användning av naturgödsel och andra organiska gödningsmedel på [Jordbruksverkets webb](#).

Risker inom kontrollområdet

Det kan förekomma risk att vissa organiska gödningsmedel på otillåtet sätt kan komma att ingå i foderkedjan eller på annat sätt sprida smitta till djur. För detaljer se dokumentet ”[Riktlinjer för kommunens riskanalys](#)”.

Beskrivning av kontrollområdet och kontrollobjekt

Det som i huvudsak ska kontrolleras av kommunen är att de animaliska biprodukterna, och i tillämpliga fall de därav framställda produkterna

- kategoriseras på rätt sätt i kategori 1, 2 eller 3
- förvaras i enlighet med lagstiftningens krav
- hanteras och förvaras så att förväxlingsrisker undviks
- är korrekt märkta vid avsändandet
- är spårbara genom handelsdokument och register

Till detta kommer de särskilda krav som ställs på kontrollen av verksamheter som t.ex. nedgrävning, spridning av organiska gödningsmedel och förbränning.

Kontrollobjekt är djurhållare, primärproducenter, grönsaksodlare, plantskolor, biogasanläggningar och andra verksamheter som hanterar naturgödsel och andra organiska gödningsmedel.

De verksamheter som håller produktionsdjur ska vara registrerade för detta. Registret återfinns [här](#).

Organiska gödningsmedel

Organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel definieras i lagstiftningen som olika material av animaliskt ursprung som, vart och ett för sig eller tillsammans, används för att bibehålla eller förbättra växternas näringsförsörjning samt jordens fysikaliska och kemiska egenskaper och biologiska aktivitet. Dessa material kan t.ex. bestå av naturgödsel, icke-mineraliserad guano, mag- och tarminnehåll, kompost, rötrest, bearbetat animaliskt protein och kött- och benmjöl (benämns herefter som gödningsmedel). Vissa animaliska biprodukter måste ha genomgått bearbetning under hög temperatur och högt tryck för att få spridas. För andra räcker det med hygienisering följt av rötning eller kompostering.

Naturgödsel

Naturgödsel definieras i lagstiftningen om animaliska biprodukter (abp) som alla slags exkrementer och/eller urin från produktionsdjur, utom från odlad fisk, med eller utan strö. Till produktionsdjur räknas även häst. Naturgödsel är ett så kallat kategori 2-material. Befattning med naturgödsel i primärproduktionen ska ske i enligt förordning (EG) nr 1069/2009 och förordning (EU) nr 142/2011.

Naturgödsel får spridas utan föregående behandling/bearbetning om det kan anses säkert ur smittskyddspunkt enligt art. 13 f i förordning (EG) nr 1069/2009 och 2 kap. 1 d § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur. Kommunen har kontrollansvar för naturgödsel inom primärproduktion och Jordbruksverket har kontrollansvar för naturgödsel utanför primärproduktionen enligt abp-lagstiftningen. Därutöver har kommunen ett kontrollansvar enligt miljölagstiftningen.

Naturgödsel ska precis som andra animaliska biprodukter normalt sett följa de krav som anges i art. 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 och vidare i bilaga VIII i förordning (EG) nr 142/2011 när det gäller insamling och transport. Det finns dock vissa undantag. Om naturgödseln ska användas för spridning på mark inom Sverige behöver inte handelsdokument användas. Inte heller behövs handelsdokument om naturgödseln sänds till t.ex. en biogas- eller komposteringsanläggning under förutsättning att dokumentation om bortförsl gör enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring. Detta framgår av 2 kap. 9 § SJVFS 2006:84. Av 9 a § i samma kapitel framgår att behållarna inte behöver märkas om transporten av gödseln görs med motorredskap klass II.

Om naturgödseln ska gå till annan användning än till spridning på mark (t.ex. till en biogas- eller komposteringsanläggning eller till en anläggning för behandling/ bearbetning) ska mottagande anläggning vara godkänd av

Jordbruksverket i enlighet med abp-lagstiftningen. Detta gäller även om anläggningen ligger på gården där naturgödseln uppkommit. Ska naturgödseln gå för bortskaffande som avfall genom förbränning ska förbränningsanläggningen ha erforderliga tillstånd enligt miljölagstiftningen och vara registrerad av Jordbruksverket. Naturgödsel får även användas som bränsle (d.v.s. inte som ett avfall) om det görs i en anläggning som är godkänd av Jordbruksverket för just detta ändamål.

Observera att särskilda krav ställs för utförsel och införsel av obearbetad naturgödsel till och från andra länder. Ta kontakt med Jordbruksverket om ni skulle stöta på detta i ert kontrollarbete.

Andra organiska gödningsmedel

Förutom naturgödsel finns det många andra typer av animaliska biprodukter som kan användas som organiska gödningsmedel. Exempelvis rötrest från biogasanläggningar eller kompost från komposteringsanläggning. Andra exempel på bearbetade produkter är kött- och benmjöl som är ett kategori 2-material och bearbetat animaliskt protein i mjölform som är ett kategori 3-material. Obearbetade produkter som normalt sett får spridas utan krav på bearbetning är mjölkprodukter och mag- och tarminnehåll om det inte medför risk för spridning av allvarliga överförbara djursjukdomar. Generellt ska materialet åtföljas av handelsdokument. Mjök som används och bortskaffas på gården omfattas inte alls av lagstiftningens krav. Produkter som innehåller kött- och benmjöl, blodmjöl och fjädermjöl och liknande organiska gödningsmedel ska lagras i lämpliga lagringsutrymmen dit inga produktionsdjur ska ha tillträde enligt kap. II avsnitt 2 punkt c i bilaga XI i förordning (EU) nr 142/2011 och är under länsstyrelsens kontroll i samband med kontroll utifrån foderlagstiftningen.

Med anledning av risken för att vissa organiska gödningsmedel kan komma att på ett otillåtet sätt ingå i foderkedjan ställs särskilda krav på registrering och användning av vissa organiska gödningsmedel enligt förordning (EG) nr 1069/2009 och förordning (EU) nr 142/2011.

Spårbarhet

Eftersom det finns risk att vissa organiska gödningsmedel på ett otillåtet sätt kan komma att ingå i foderkedjan är det krav på registrering för användning av dessa om användaren har produktionsdjur. Vid kontroll behöver kommunen göra en bedömning i varje enskilt fall om kontrollobjektet kan anses leva upp till lagstiftningens krav.

Kommunen måste också kontrollera spårbarhet. Kontrollobjektet får t.ex. inte lämna produkter vidare utan att det görs i enlighet med lagstiftningen. Vissa produkter ska komma från anläggningar godkända i enlighet med abp-lagstiftningen.

Kontrollpunkter

Kontrollpunkterna är utformade utifrån de krav som lagstiftningen ställer. Fråga 1 till 3 gäller alla verksamheter som hanterar organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel annat än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Fråga 4 till 7 gäller om det hålls produktionsdjur på gården. Fråga 8 gäller om naturgödsel hanteras. Fråga 9 gäller om det finns en biogasanläggning på gården.

1. Förs det register över mängd och spridning på mark?

- Se Kap. IV avsnitt 1 och 4 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller för mängd och spridning på mark av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som ansvarar för mark som omfattas av restriktioner har fört register som sparats i minst två år över

1. vad som spridits
2. plats där materialet har spridits
3. mängd som spridits
4. datum för spridning.

2. Har mottagaren sparat handelsdokument?

- Se kapitel III punkt 5 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller mottagande av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som mottagit materialet har sparat handelsdokument i minst två år.

3. Förs det register över skörd- och betestidpunkt?

- Se avsnitt 4 kapitel IV i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller tidpunkt och mängd för spridning på mark av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som ansvarar för marken har fört register över

1. datum för när djuren efter spridning har tillåtits beta på marken
2. datum för slåtter av vallväxter som är avsedda för utfodring.

Kommentar

Detta gäller mark som produktionsdjur har tillträde till eller från vilken vallväxter används för utfodring av produktionsdjur.

4. Om produktionsdjur hålls på gården är verksamheten registrerad hos Jordbruksverket?

- Grundkrav i EU-lagstiftningen att driftansvariga ska vara registrerade, se artikel 23 i förordning (EG) nr 1069/2009
- Undantag i 2 kap. 1 b § SJVFS 2006:84

Instruktion

Kontrollera att den som använder andra organiska gödningsmedel än naturgödsel och håller produktionsdjur är registrerad för detta hos Jordbruksverket.

Kommentar

De som inte har produktionsdjur undantas kravet på registrering. Registret återfinns på www.jordbruksverket.se under e-tjänsten "Sök foderföretagare".

5. Har sex veckor gått innan produktionsdjur har getts tillträde till marken?

- Se 2 kap. 15 § SJVFS 2006:84

Instruktion

Kontrollera att produktionsdjur inte har getts tillträde till mark tidigare än sex veckor efter spridning av gödningsmedel.

Kommentar

Personen som är ansvarig för marken ska ha fört register över datum för spridningen, se kontrollpunkt 3. Produktionsdjur får inte ges tillträde till mark där organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter har använts som gödningsmedel, om inte sex veckor har förflutit efter den senaste användningen.

6. Har det innan skörd av vallväxter gått tre veckor efter spridning?

- Se kapitel II i bilaga II i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Kontrollera att skörd av vallväxter har utförts tidigast tre veckor efter att gödningsmedel har använts.

Kommentar

Personen som är ansvarig för marken ska ha fört register över datum för spridningen, se kontrollpunkt 2.

Skörd av vallväxter får göras tidigast tre veckor efter spridning av organiska gödningsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk och råmjölksprodukter.

Produktionsdjur får inte utfodras med vallväxter där organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter har använts som gödningsmedel om inte 3 veckor har förflutit sedan skörd.

7. Är mottagande anläggning av naturgödsel registrerad eller godkänd av Jordbruksverket?

- Se artikel 23 och 24 i förordning (EG) nr 1069/2009

Instruktion

Kontrollera att naturgödsel skickas till en av Jordbruksverket godkänd anläggning om den ska gå till biogas-, komposterings- eller bearbetningsanläggning. Skickas den till förbränning som avfall ska mottagande anläggning vara registrerad och ha erforderliga tillstånd enligt miljölagstiftningen. Naturgödseln kan även användas som bränsle (dvs. inte som ett avfall) om det görs i en av Jordbruksverket godkänd anläggning. Vid sluttäckning av deponi är det krav att verksamheten är registrerad hos Jordbruksverket.

8. Om naturgödsel tas från slakteri åtföljs materialet av handelsdokument?

- Se artikel 17 i förordning (EU) nr 142/2009
- Se kapitel III i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2009

Instruktion

Kontrollera att naturgödseln åtföljs av handelsdokument.

9. Finns det en godkänd biogasanläggning på gården som tar gödsel från andra gårdar?

- Se artikel 17 i förordning (EU) nr 142/2009

Instruktion

Jordbruksverket godkänner biogasanläggningar på gård som inte tillämpar hygienisering. I Jordbruksverkets beslut framgår vilka verksamheter som får lämna gödsel till anläggningen och var rötresten får spridas.

Kontrollera om gödsel tas från andra gårdar än vad som framgår av beslutet om godkännande av biogasanläggningen.